

Ytringsskader, sårbarhet og sosial ”skamming”: Journalisters erfaringer med hatytringer i norsk offentlighet

Aina Landsverk Hagen

Ida Drange

Arbeidsforskningsinstituttet, Høgskolen i Oslo og Akershus

Denne artikkelen undersøker sammenhengen mellom hatytringer i det offentlige rom og opplevd sårbarhet for mottagerne av slike ytringer. Vi bygger på en utvidet survey utsendt til alle organiserte journalister og redaktører i Norge, samt dybdeintervjuer med et utvalg av den samme profesjonsgruppen, og stiller følgende spørsmål: I hvilken grad blir norske journalister og redaktører utsatt for sjikane, trakassering og trusler? Er det forskjeller mellom kvinner og menn når det gjelder omfanget av hets, hvilken form hetsen har og hvilke konsekvenser slike opplevelser har for deres ytringsfrihet? Vi finner at mannlige og kvinnelige journalister mottar like mye hets og sjikane, mens en langt høyere andel av kvinnene opplever seksualisert hets. Samtidig finner vi at menn som *har* opplevd seksualisert sjikane modererer seg i større grad enn det kvinner gjør. Ved å ta i bruk Butlers (1997) begrep om ytringsskader og Nussbaums (2010) diskusjon rundt sosial ”skamming” argumenterer vi for at skamfullhet rundt emosjonelle belastninger kan forklare hvorfor nettopp denne gruppen menn endrer sin journalistiske praksis. Vi ser til slutt på hvordan dette utfordrer ytringsfriheten i Norge.

Nøkkelord: Ytringsfrihet, hatytringer, trusler, demokrati, journalistikk, kjønn

Innledning

De siste årenes utvikling av nettjournalistikk, -debatter og blogger har bidratt til å tydeliggjøre hvordan blandingen av hat, seksualitet og trusler i respons

på ytringer har potensial til å kneble det frie ord. Etter terrorangrepet i Oslo og på Utøya 22. juli 2011 førte fokuset på hatytringer i offentlige debatter til at nettmoderatorene i norske aviser gikk mer aktivt inn for å ”rydde” kommentarfelt der sjikane, trakassering og trusler mot meningsyttere forekommer. To år etter sto norske journalister og meningsyttere fram i TV 2-dokumentaren *Kvinne, jeg hater deg* med eksempler på seksualisert hets og trusler de selv har mottatt, for å sette fokus på den hetsen som spesielt rammer kvinner i offentligheten. Debatten har dreid seg rundt hatytringer som et fenomen som først og fremst rammer ”sårbare” grupper, enten det er kvinner, etniske og religiøse minoriteter, personer med nedsatt funksjonsevne eller alternativ seksuell orientering.

I Grunnlovens paragraf 100 står det at ”Ytringsfrihed bør finde Sted”. Paragrafen avsluttes med at ”Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig Samtale”. Journalister er gjennom sin profesjon vernere av ytringsfriheten, men det er forskjell på faktisk ytringsfrihet og rettslig ytringsfrihet også for denne gruppen. Frie ytringer er en forutsetning for demokratiet, men samtidig har vi andre bestemmelser som begrenser ytringsfriheten. Paragraf 135a, ”rasismeparagrafen” er en av disse. Denne beskytter enkelte grupper mot diskriminerende ytringer som går på blant annet etnisitet, seksuell legning og funksjonshemming. Her er det derimot ikke vern mot kjønnsdiskriminerende ytringer, med begrunnelsen at kvinner ikke regnes som en minoritet.

Denne artikkelen tar for seg omfanget av sjikane, trusler og trakassering mot organiserte journalister og redaktører i Norge for å undersøke på hvilke måter de blir utsatt for slike hatytringer i etterkant av publisering og hvilke emosjonelle belastninger som oppstår. Deretter ser vi nærmere på hetsens uttrykk og alvorlighetsgrad, og undersøker om det er forskjeller i opplevelsene til kvinner og menn, før vi ser på hvordan opplevd hets og emosjonell belastning som følge av hets, påvirker den journalistiske produksjonen. Velger journalister å vinkle om saker eller dempe seg som respons på hets, og finner vi kjønnsforskjeller her? Ved å ta utgangspunkt i Judith Butlers (1997) begrep *speech injuries*, på norsk ”ytringsskader”, og Martha Nussbaums’ begrep *social shaming*, på norsk sosial ”skamming”, vil vi diskutere i hvilken grad ytringsfriheten svekkes dersom norske journalister og redaktører modererer sin praksis som respons på at de blir utsatt for hets og trusler.

Bakgrunn og teoretisk utgangspunkt

Hatytringer rettet mot meningsytrere, politikere og journalister i Norge er ikke et nytt fenomen. Med utviklingen av internett får publikum nå innsyn i hets som tidligere kom direkte til den enkelte, i brev form eller over fasttelefonen. I dag gjør kommentarfelt og sosiale medier denne hetsen synlig og lettere å spre til mange. Det som tidligere ble regnet som et privat problem av mange journalister og redaktører, ses nå som et viktig samfunnsproblem knyttet til ytringsfrihet. Waldron (2012) skriver om hvordan hatytringer er et kalkulerbart angrep på verdigheten til sårbare grupper i samfunnet. Vi argumenterer her for at sårbarhet kan være et relativt fenomen, avhengig av posisjon, identitetsmarkører, uttrykket og formen på hetsen eller truslene en mottar.

I Norge har forskningen på feltet i all hovedsak omhandlet nettsjikaner, mobbing og hets av barn og unge (Suseg m.fl. 2008, Hellevik & Øverlien 2013, Ludvigsen 2014), men i liten grad tatt for seg dem som ytrer seg i kraft av sin yrkesmessige posisjon eller kompetanse (se for øvrig Grimsmo & Heen 2013). Først med rapporten "Status for ytringsfriheten i Norge" (Enjolras m.fl. 2014) ble tematikken rundt ytringsfrihetens infrastruktur og profesjoner diskutert, da med utgangspunkt i journalister (Larsen & Ihlebæk 2014) og kunstnere (Slaatta 2014). Hagen (2015) fulgte opp med en studie av netthets mot journalister, redaktører og bloggere i Norge. Den internasjonale forskningen på feltet har i hovedsak dreid rundt teknologiske eller psykologiske aspekter ved hatytringer (Joinson 1998, Hardaker 2010, Lapidot-Lefler & Barak 2011, Ford 2013, Anderson 2014), samt kjønn eller seksualisert trakassering på nett (Herring 1994, 1999, 2002, Barak 2005).

"Skamming" diskuteres av Nussbaum (2010) som en del av objektivisering som skjer med spesielt mange kvinner på nett. Hun sammenligner trakassering på internett med "stalking" (dvs. at man blir forfulgt og utsatt for uønsket oppmerksomhet over tid) og hevder at mottageren risikerer å tape både agens, handlekraft og karrieremuligheter. Med demokratiseringen av det offentlige ordskiftet har journalisters rolle i offentligheten blitt utfordret (Enjolras m.fl. 2014). De har like fullt en vesentlig funksjon når det gjelder å sikre befolkningens muligheter til informasjonsfrihet og ytringsfrihet, jamfør Grunnlovens paragraf 100. Det vil derfor være viktig å få mer nyansert kunnskap om omfang, form og konsekvenser av hets rettet mot denne yrkesgruppen. Samtidig vil brorparten av norske journalister vegre seg for å fremstilles som "ofre" for hatytringer (se Grimsmo og Heen 2013). For mange

er det også en skamfull posisjon å inneha. Diskusjonene rundt hvor mye man skal tåle av slik hets som journalist eller meningsytrer går ofte nettopp på kjønn – at kvinnene som har stått fram med sine egenopplevde historier rett og slett er svake og ”tåler for lite”. Vi har derfor valgt kjønn som en vesentlig markør i den pågående analysen, uten at den forbeholdes kvinner.

I tråd med brorparten av forskningen som er gjort på feltet, argumenterer Enjolras m.fl. (2014:3) for at kvinner er spesielt utsatt for negative konsekvenser som følge av hatytringer på nett. Samtidig viser Enjolras m.fl. (2014:173) at menn får mer trusler enn kvinner. Med utgangspunkt i en befolkningsundersøkelse fant Staksrud m.fl. at ”sannsynligheten for å få ubehagelige kommentarer på grunnlag av kjønn eller utseende er betraktelig større for kvinner” (2014:42), mens menn i større grad får negative kommentarer på sak.ⁱ Utover dette finner de ikke kjønnsforskjeller når det gjelder hatytringer, heller ikke når det gjelder konsekvenser som tilbaketrekking fra det offentlige ordskiftet (Staksrud m.fl. 2014:44). I Enjolras m.fl. (2014:47) står det imidlertid at kvinner oftere blir mer forsiktige med å uttale seg etter slike opplevelser, med henvisning til Staksrud m.fl. 2014, kap. 4. Den kjønnete debatten rundt fenomenet kan ha ført til analytiske skylapper mot å se på menns opplevelser av trakassering og trusler. Vi vil derfor undersøke den eventuelle betydningen av kjønn systematisk, ved å se både på forekomst, innhold og reaksjoner knyttet til kjønn, samt undersøke i hvilke sammenhenger journalister reagerer på hatefulle ytringer ved å moderere sine ytringspraksiser.

Når er det mer enn man tåler og hva er det som får journalister til å moderere sin journalistiske praksis? Butler (1997) diskuterer sammenhengen mellom hatytringer, sensur og ytringsfrihet. Hun bruker begrepet *ytringsskader* for å beskrive hvordan hatefulle ytringer kan gjøre skade på mottageren. Butler (1997) skriver om ”sjokket” som etterfølger hatytringer, der effekten ligger i at mottager mister fotfestet. Hetsen eller truslene setter en i en posisjon hvor man mister grep om situasjonen, der det er det uventede med responsen som gir negativ effekt.

Ytringsskader vil slik være en konsekvens av en eventuell emosjonell belastning ved å motta hets, sjikane eller trusler i forbindelse med publisering eller meningsytring. En ytringsskade vil vises gjennom en påfølgende handling der man lar være å skrive en sak, uttrykke en mening eller publisere noe i den formen eller med den vinkelen en ville ha valgt *dersom en ikke var blitt hetset eller truet* ved tidligere anledninger. Slik vil oppgitte ytringsskader være et symptom på en befolknings opplevelse av faktisk ytringsfrihet i et land.

Datagrunnlag og metode

Datamaterialet som presenteres i denne artikkelen har kommet fram i et prosjekt om netthatt og ytringsfrihet utført av Arbeidsforskningsinstituttet. Høsten 2014 fikk norske journalister og redaktører tilsendt en spørreundersøkelse om egne erfaringer med netthatt og ytringsfrihet. I prosjektet ble det også gjennomført ti dybdeintervjuer med ulike aktører, fra profilerte journalister og redaktører i norsk dagspresse til bloggere og samfunnsdebattanter og journalister med mindre offentlig profil. Dybdeintervjuene komplementerer den kvantitative analysen ved å gå dypere ned i eventuelle erfaringer med og opplevelser av å bli hetset og truet.

Spørreundersøkelsen

Undersøkelsen som ble sendt til medlemmer i Norsk Journalistlag (NJ) og Norsk Redaktørforening (NR) var omfattende og besto av 60 hovedspørsmål, hvorav kun to av disse var obligatoriske. Flere av spørsmålene var matriser der man svarte på fire eller flere spørsmål. Hovedspørsmålene var formulert likelydende som spørsmålene rundt hets og trusler i *Journalistundersøkelsen 2012* (Grimsmo og Heen 2013) for å gi et sammenlikningsgrunnlag. Utgangspunktet for undersøkelsen var et behov for å kartlegge omfanget av netthets mot journalister i Norge, derunder kjønnet eller seksualisert hets.

Av 6925 utsendte var det 1156 NJ-medlemmer som svarte (responsrate 17 %). Av 750 utsendte var det 158 NR-medlemmer som svarte (responsrate 21 %). Dette er et utvalg av hele populasjonen da nærmest alle norske journalister og redaktører er medlemmer i disse to organisasjonene, men svarprosenten medfører at vi må ta noen forbehold om resultatene. Til tross for lav svarprosent er representativiteten med tanke på kjønn og geografi ivaretatt, da andelen kvinner i undersøkelsen tilsvarer andelen kvinner i NJs medlemsstatistikk og andelen respondenter fra Oslo er tilnærmet lik medlemsandelen fra Oslo lokkallag.² Vi vet imidlertid ikke om undersøkelsen er representativ når det gjelder uobserverte kjennetegn, som hvorvidt man har opplevd hets og type hets. Samtidig bekrefter vår undersøkelse mye av det Grimsmo og Heen (2013) fant blant NJs medlemmer³, slik at det er grunn til å tro at vår undersøkelse er dekkende for norske journalisters erfaringer med sjikane, trakassering og trusler.

En forskjell mellom undersøkelsen vi rapporterer fra, og undersøkelsen til Grimsmo og Heen (2013), er at førstnevnte handlet om netthets, mens

sistnevnte var en arbeidsmiljøundersøkelse som hadde sjikane og trusler som ett av flere tema. Journalister som ikke har hatt erfaring med netthets kan ha tenkt at de ikke har noe å bidra med, og derfor unnlatt å svare. Med en slik seleksjon vil omfanget som rapporteres på hets, sjikane og trusler være for høyt. På den annen side kan journalister som har opplevd dette, unnlatt å svare fordi de ikke ønsker å bruke tid og energi på å gjenfortelle det i skjemaform. Med en slik seleksjon vil omfanget som rapporteres av undersøkelsen bli for lavt. Vi vet altså ikke i hvilken grad utvalget er selektert, og kan dermed ikke konkludere med tanke på representativitet. Undersøkelsen og dybdeintervjuene gir like fullt et godt bilde av hvordan journalister og redaktører opplever å være mottakere av hets og sjikane.

En spørreundersøkelse er velegnet til å kartlegge omfanget av netthat og opplevelse av ytringsfrihet i norske medier, da det finnes få andre, alternative kilder til kunnskap om dette fenomenet. På den annen side er spørreundersøkelse er, i likhet med andre intervjuundersøkelser, sårbar for ulike typer målefeil og selektiv svargivning. Dette kan oppstå som følge av dårlig og/eller ledende spørsmålsformulering, ufullstendige svaralternativ og for lange spørreskjema. I vårt tilfelle er det gjort grundig forarbeid med å formulere relevante spørsmål, og hendelsene det spørres etter er eksemplifisert. Spørsmålene om hvorvidt man har vært utsatt for sjikane, hets, trusler eller vold er hentet fra den tidligere nevnte Journalistundersøkelsen 2012. Fordi respondentene tidlig i undersøkelsen ble spurt om de hadde vært utsatt for konkrete handlinger eller opplevelser (se tabell 5), før de ble stilt generelle spørsmål om hvorvidt de hadde opplevd hets, sjikane, trusler eller vold, er det sannsynlig at vi får høyere forekomst på de generelle spørsmålene, da man har fått aktivert hukommelsen knyttet til konkrete episoder. Datamaterialet viser at det er litt flere som oppgir at de har opplevd en eller flere av hendelsene som det spørres etter i tabell 5, sammenlignet med antallet som oppgir å ha opplevd hets, sjikane, trusler eller vold. Det kan skyldes at siste spørsmål er avgrenset til siste fem år. Det er liten grad av manglende svar, noe som tyder på at respondentene har tatt seg tid til å besvare hele spørreskjemaet.

Analyse av spørreundersøkelsen

Analysen av dataene fra spørreundersøkelsen er bygd opp i to deler. I første del undersøker vi omfanget av hets, trakassering og emosjonelle belastninger blant de som oppgir at de er blitt hetset, sjikanert, truet eller utsatt for volds-

hendelser de siste fem årene. Dernest undersøker vi om opplevelsen av hets og omfanget av emosjonelle belastninger har sammenheng med yringskader, dvs. om journalister og redaktører tenderer til å dempe seg eller vinkle om saker for å unngå å få hets og trusler.

Vi har gjort analysene for redaktører og journalister hver for seg, og sammen. Det er i hovedsak analyser av materialet for journalister som presenteres i denne artikkelen. Fordi de avhengige variablene er operasjonalisert med to til tre kategorier har vi benyttet binær og multinomisk logistisk regresjonsanalyse for å undersøke sammenhengene mellom forekomst av sjikane, hets og trusler, emosjonelle belastninger og endret yringsatferd.

Logistisk regresjonsanalyse er en analyseteknikk som ofte benyttes når en avhengig variabel har to mulige utfall. I dette tilfellet skiller vi mellom det å ha moderert sin journalistiske praksis og å ikke ha gjort det. Analysen viser hvordan sannsynligheten for ett utfall – å ha moderert seg – har sammenheng med egenskaper og kjennetegn på gruppenivå. En multinomisk logistisk regresjonsanalyse benyttes når den avhengige variabelen har mer enn to kategorier. I vår analyse skiller vi mellom de som rapporterer om ingen, inntil to og tre eller flere emosjonelle belastninger. Regresjonsteknikken viser hvordan sannsynligheten for ett utfall øker eller avtar, relativt til de andre mulige utfallene.

Tabell 1 og 2 viser fordelingen på de uavhengige variablene for journalistutvalget. Tabell 1 omfatter hele utvalget, og viser fordeling på redaksjonell ansiennitet, alder, ansettelsesstatus og kjønn.

Tabell 1: Deskriptiv statistikk (obs. 1156). Tall i prosent.

Varighet	Antall ganger		Kanaler		Anmeldt		
En dag	48	1 - 2 ganger	58	Direkte	39	Aldri	68
Ei uke	22	3 - 5 ganger	21	Telefon og SMS	65	Ja	12
En mnd. til ett år	13	6 - 10 ganger	9	Sosiale medier	45	Vet ikke	20
Mer enn ett år	5	> 10 ganger	13	Internett	56		
Husker ikke	12			Brev og e-post	66		

De fleste journalistene har lang redaksjonell ansiennitet. Det er kun åtte prosent som har vært i yrket inntil tre år, mens hele fire av ti oppgir at de har vært journalister i over 20 år. Aldersfordelingen gjenspeiler dette, da kun to

prosent er under 25 år og 45 prosent av utvalget er 46 år og eldre. De aller fleste, 82 prosent, er fast ansatt. Det er omtrent like mange mannlige og kvinnelige journalister som har besvart undersøkelsen, og kjønnsfordelingen er tilnærmet lik kjønnsfordelingen i medlemsmassen til NJ.

Tabell 2 omfatter den delen av utvalget som oppgir at de har erfaring med sjikane, hets, trusler og vold siste fem år, og viser fordeling på kjennetegn som angår hetsens karakter. Som det fremgår av tabellen, så er det mest typisk at hetsen har kort varighet; 48 prosent av journalistene oppga en dags varighet. Når det gjelder hyppighet svarer 58 prosent av journalistene at de har opplevd hets og trusler en til to ganger. På spørsmål om hvilke kanaler hetsen gis gjennom, har journalistene hatt mulighet til å gi flere svar. E-post og brev og telefon/sms er de vanligste utløpene for hets, sjikane og trusler, fulgt av internett og sosiale medier. Det er 39 prosent som oppgir å ha mottatt hets, sjikane eller trusler ved direkte kontakt. Det vanligste er å ikke anmelde hendelsene, ettersom 68 prosent svarer at de aldri har anmeldt. Kun 12 prosent svarer bekreftende på at det noen gang er gått til anmeldelse.

Tabell 2: Deskriptiv statistikk for erfaringer med netthets (betinget på opplevelse, obs. 557). Tall i prosent.

Ansiennitet	Alder	Ansettelsesstatus	Kjønn				
Under ett år	1	Under 25 år	2	Fast ansatt	82	Kvinne	44
1 - 3 år	7	26-35 år	24	Midlertidig ansatt/vikar	7	Mann	56
5 - 10 år	21	36 - 45 år	29	Frilans	11		
10 - 20 år	32	46 - 55 år	25				
Over 20 år	39	56 - 65 år	18				
		Over 65 år	2				

Dybdeintervjuer

Dybdeintervjuene ble gjennomført i ulike faser av prosjektet. I forkant av utsendelse av spørreundersøkelsen gjorde vi intervjuer med en profilert journalist og en erfaren redaktør, begge kvinner, som informerte spørsmålsstillinger og svaralternativer i spørreundersøkelsen. Spørsmålssettet ble også diskutert med intern og ekstern rådgivende gruppe, sistnevnte besto av representanter fra NJ og NR. Fire dybdeintervjuer med kvinnelige bloggere, redaktører og jour-

nalister ble gjennomført mens spørreundersøkelsen var aktiv. Etter at undersøkelsen var avsluttet og resultatene gjennomgått, gjennomførte vi ytterligere fire intervjuer, inkludert med en ung samfunnsdebattant med minoritetsbakgrunn og en mannlig journalist. De tidlige intervjuene informerte derfor utformingen av spørreskjemaet, samtidig som svarene fra surveyen i noen grad formet retningen på intervjuene som ble gjort i etterkant.

Intervjuene var semi-strukturerte. Vi tok utgangspunkt i en intervjuguide, der vi begynte med å be intervjuobjektet fortelle kort om sin bakgrunn før vi gikk over til å spørre om den første gangen de opplevde å motta hatytringer, trusler eller ble sjikanert. Utover de innledende spørsmålene ble intervjuene mer som samtaler som fulgte den enkeltes interessefelt og erfaringer. Samtalen ble avsluttet med at vi ba om forslag til personer vi burde intervjuer neste gang, en såkalt snøballmetode for rekruttering (Fangen 2004). Disse forslagene ble i hovedsak fulgt opp.

Flertallet av de intervjuede er profilerte i egenskap av sin posisjon. Et par av de intervjuede hadde ikke opplevd noe eller kun lite hets og trusler, men hadde likevel indirekte erfaring med fenomenet gjennom kollegaer, venner eller arbeidstakere. Her dreide intervjuene i større grad rundt hvordan fenomenet blir debattert i redaksjonene og hva som kan gjøres for å håndtere dette bedre. Dybdeintervjuene danner et viktig bakteppe for de spørsmål og sammenhenger som blir undersøkt i denne artikkelen, og hovedfunnene fra de kvantitative analysene gjenspeiler funnene fra de kvalitative analysene. Sitater fra intervjuene er her brukt til illustrasjonsformål og for å gi et dyper innblikk i hvordan hets og trusler oppleves av den enkelte.

Anonymisering var en forutsetning for å be om slike dybdeintervjuer, og for noen var dette viktigere enn for andre. Vi har likevel valgt å anonymisere alle involverte, for nettopp å gjøre det lettere å delta for dem som ikke ønsket å stå fram med fullt navn.

Omfang av hets, sjikane og trusler

Ifølge Grimsmo og Heen (2013) oppga 34 prosent av norske journalister å ha blitt trakassert i løpet av de siste fem årene, mens en av fem var blitt utsatt for trusler og 1,6 prosent for vold. I vår undersøkelse brukte vi de samme spørsmålsformuleringene for å kunne se på utviklingen over de siste par årene. Vi definerte begrepene i spørreskjemaet på denne måten: *Sjikane* viser til

personlig krenkelse, hets og/eller forfølgelse fra kilder, intervjuobjekter eller publikum. Sjikanerende handlinger kan være emosjonelt vanskelig å håndtere, men er ikke nødvendigvis omfattet av straffeloven. *Trakassering* er slik krenkelse gjentatt over tid. Det ble presisert at trakassering i denne sammenhengen ikke omfattet trakassering på arbeidsplassen, av ledere eller kollegaer. *Trusler* kan være både indirekte og direkte, de kan komme i form av represalier, hevn eller gjengjeldelse for ytringer. Disse vil ofte være omfattet av straffeloven.

Vi fant at nær halvparten av norske journalister og 60 prosent av redaktører har opplevd å bli sjikanert de siste fem årene. Av disse er like mange menn som kvinner. En fjerdedel har blitt truet; her er noen flere menn. Det siste bekrefter kjønnsforskjellene i funnene til Grimsmo & Heen (2013) og blant den generelle befolkningen (Enjolras m.fl. 2014).

Tabell 3: Forekomsten av sjikane, trusler og vold i løpet av siste fem år blant journalister. Tall i prosent (obs. 1156).

I løpet av de siste fem årene, har det hendt at du i jobben har blitt utsatt for:	Sjikane, hets, krenkelser eller trakassering	Trusler	Vold	Seksualisert eller kjønnnet sjikane, hets, krenkelser eller trakassering	Seksualiserte trusler	Seksualisert vold
Nei, aldri	58	76	98	86	97	100
1-2 ganger	24	19	2	9	2	0,2
3-5 ganger	9	3		3	0,4	
6-10 ganger	4	1	0,1	1	0,2	
Flere enn 10 ganger	6	1	0,1	1	0,4	0,1

Tabell 3 viser at 24 prosent av journalistene har opplevd sjikane, hets, krenkelser eller trakassering inntil to ganger. Det er en noe lavere andel som har vært utsatt for trusler, men 19 prosent har opplevd dette en til to ganger. Voldshendelser er enda sjeldnere, men to prosent av respondentene har opplevd dette minst én gang. Seksualisert sjikane, hets, krenkelser eller trakassering er mindre vanlig enn generell sjikanering, ni prosent har opplevd det minst en gang og tre prosent har opplevd det flere enn to ganger. Til sammen tre prosent rapporterer at de har mottatt seksualiserte trusler i løpet av de siste fem årene. Fordi journalistene kan ha rapportert flere hendelser lar ikke prosentandelene i tabell 1 seg summere til andel som i løpet av de siste fem år

har vært utsatt for sjikane, trusler eller vold. Sett under ett er det 48 prosent, altså nær en av to, journalister som har opplevd en eller annen form for sjikane, trusler eller vold i løpet av de siste fem årene (tall ikke vist).

Tabell 1 Det er omtrent en like stor andel av de kvinnelige og mannlige journalistene som har mottatt generelle hetsende, sjikanerende og truende henvendelser, henholdsvis 46 og 47 prosent, og det er heller ingen kjønnsforskjeller i hvor ofte journalistene har opplevd å motta sjikane, hets eller trusler. Ett unntak er at det nesten utelukkende er menn som er utsatt for voldshendelser.⁴

Tabell 4: Kjønnfordeling på opplevelse av sjikane, trusler og vold i løpet av siste fem år blant journalister. Tall i prosent (obs. 534). Signifikante forskjeller er markert med fet skrift.

<i>Hendelsens form</i>	Menn	Kvinner	<i>Varighet</i>	Menn	Kvinner
Opplevd generell hets, sjikane eller trusler	46	47	1-2 ganger	57	59
Opplevd seksualisert hets, sjikane eller trusler	5	25	3-5 ganger	22	20
Opplevd voldshendelser	9	1	6-10 ganger	10	8
			> 10 ganger	12	13

I undersøkelsen definerte vi *seksualisert sjikane* som krenkelse, hets og/eller forfølgelse knyttet til kjønn eller seksualitet, og presiserte at vi var ute etter hendelser eller episoder der kilder, intervjuobjekter eller publikum står for dette. Vi var ikke ute etter seksuell trakassering som forekommer på arbeidsplassen, fra ledere eller kollegaer. Vi la også til at seksualisert sjikane kan ramme begge kjønn, da gjerne i kombinasjon med andre identitetsmarkører, som seksuell legning, etnisitet, funksjonshemming etc.

Det er store forskjeller mellom mannlige og kvinnelige journalister i andelen som har mottatt seksualisert sjikane, hets og trusler. Omtrent hver fjerde kvinne, 24 prosent, og hver tjuende, 5 prosent, mann har fått seksualisert sjikane. Hetsens form er slik ulik for menn og kvinner, ved at den i større grad tar utgangspunkt i kjønnete eller seksualiserte markører når den rettes mot kvinnelige journalister. Blant de journalistene som har mottatt seksualisert sjikane er det 40 prosent av kvinnene som har opplevd dette flere enn to ganger og 28 prosent av mennene som har opplevd dette flere enn to ganger.

Omfanget av netthets og hatytringer mot journalister og redaktører i norsk offentlighet som fremkommer av vår undersøkelse er noe høyere enn det som ble

avdekket av Grimsmo og Heen (2013). Det kan skyldes forskjeller i utvalgene, som tidligere diskutert, men det kan også være at omfanget av netthets har økt siden Grimsmo og Heen gjorde sin undersøkelse. Enjolras m.fl. (2014) viser at blant den delen av befolkningen som har ytret seg i offentligheten, har 31 prosent opplevd å få ubehagelige eller nedlatende kommentarer. Når det gjelder trusler oppgir 17 prosent at de har mottatt dette. Sammenlignet med den øvrige befolkningen opplever norske journalister og redaktører å få mer hets og trusler i forbindelse med publisering. Det virker rimelig at journalister, som profesjonsutøvere, i større grad mottar hets og trusler enn den generelle befolkningen.

I den offentlige debatten rundt netthets har fokuset vært rettet mot kvinner som mottagere og menn som avsendere av hets og trusler. Både Grimsmo og Heen (2013), Enjolras m.fl. (2014) og vår undersøkelse viser at det er omtrent like mange menn som kvinner som mottar hets når de ytrer seg offentlig. Men kjønn er bare en av mange variabler som styrer hvem som mottar og i hvilke sammenhenger de får hets. Dette skal vi gå nærmere inn på under.

Hetsens form og alvorlighetsgrad

Vi har vist hvordan journalister rapporterer om omfanget av hets og trusler de mottar. Butlers diskusjoner rundt hatefulle ytringer og ytringsskader viser tydelig at dette ikke bare handler om mengden hatefulle ytringer, men vel så mye om i hvilken form og sammenheng hetsen kommer, hvilke kanaler og hvilket språk som brukes. Som en redaktør sier, ”det er ikke objektivt, det er ekstremt subjektivt – følelsen av ubehag er ekstremt subjektiv.” Hun sier hun aldri har opplevd hets på egne vegne, men at hun alltid anmelder trusler mot sine ansatte dersom de selv opplever det som alvorlig, nettopp fordi opplevelsen er så subjektiv.

I spørreundersøkelsen har vi stilt en rekke spørsmål som beskriver ulike typer henvendelser fra kilder eller publikum, basert på eksempler som er kommet fram i dybdeintervjuer og i den generelle mediedebatten. Her var det viktig å ikke legge føringer på hvorvidt henvendelsene var kjønnnet. Resultatene viser også at det er flere som har oppgitt henvendelser som vil kunne karakteriseres som seksualisert sjikane enn det er som har svart bekreftende i et senere spørsmål om de har vært utsatt for seksualisert eller kjønnnet hets eller trusler. Slik ser vi at spørsmålsstillingene favner flere når de ikke er eksplisitt kjønnnet.

Tabell 5 viser fordeling på hvilke type henvendelser journalistene har mottatt. Første kolonne viser fordelingen over alle journalister (obs. 1156), neste kolonne viser fordelingen blant mannlige og kvinnelige journalister som rapporterer at de har opplevd generell sjikane, trusler eller vold (obs. 289/231). Kolonnen til høyre viser fordelingen for mannlige og kvinnelige journalister som rapporterer å ha opplevd seksualisert sjikane eller trusler (obs. 32/121).

Tabell 5: Fordeling på type hendelser og henvendelser for journalister. Tall i prosent. Signifikante forskjeller er markert med fet skrift.

I forbindelse med publisering av sak/opptreden i media, har det hendt at...	Alle (n=1156)	Generell hets/trusler/vold		Seksualisert hets/trusler/vold	
		Menn (n=289)	Kvinner (n=231)	Menn (n=32)	Kvinner (n=121)
(1) Du har fått uanstendige eller slibrige telefonoppringninger?	18	29	38	56	47
(2) Du har fått kommentarer som har gått på kropp, privatliv eller seksualitet og som har fått deg til å føle deg ille til mote?	17	24	43	71	66
(3) Du har fått gjentatte henvendelser som først har vært hyggelige for så å bli ubehagelige?	22	34	37	45	38
(4) Noen har kommet til redaksjonen for å konfrontere deg?	23	35	23	38	22
(5) Noen har konfrontert deg på gata eller fulgt etter deg?	16	35	17	38	15
(6) Noen har oppsøkt deg på din hjemmeadresse?	3	7	2	13	4
(7) Latt deg forstå at det kan være til skade for deg eller dine nærmeste dersom du fortsetter å publisere/dekke saker om et gitt tema?	15	27	27	26	23
(8) Du har fått henvendelser som latterliggjør eller bagatelliserer deg?	51	77	77	91	76
(9) Du har blitt omtalt på sosiale medier på måter som har fått deg til å føle deg ille til mote?	27	46	47	72	52
(10) Du opplever å ha blitt direkte eller indirekte kneblet på grunn av henvendelser/reaksjoner fra publikum?	14	25	20	45	24

Det er tydelig av tabellen at mannlige journalister i større grad enn kvinner opplever fysiske konfronterende hendelser, mens kvinner får kommentarer på kropp og slibrige telefonoppringninger. Det er små forskjeller mellom kjønnene når det gjelder henvendelser som bagatelliserer dem, truer deres omgivelser eller som omtaler dem på sosiale medier på måter som får dem til å føle seg ille til mote. Til tross for at mannlige journalister i liten grad utsettes for seksualisert sjikane viser kolonnene til høyre i tabell 5 at blant de mennene som *har* mottatt slik respons er det høyere andel som har opplevd hendelsene beskrevet over enn det er for kvinner. Det gjelder alle henvendelsestypene.

Det er altså avgjørende for begge kjønn hvorvidt hetsen og truslene er generelle eller seksualiserte. Hvorfor det kan være slik skal vi se nærmere under, når vi tar for oss emosjonelle belastning og ytringsskader mer spesifikt.

Emosjonell belastning

For å se nærmere på den emosjonelle belastningen ved å motta sjikane og trusler har vi vært opptatt av ulike symptomer som er blitt beskrevet både i våre dybdeintervjuer og i den generelle omtalen av temaet i norske medier. Dette er fremstilt i tabell 6. Disse spørsmålene har bare gått til dem som rapporterer å ha opplevd sjikane og trusler.

Tabell 6: Fordeling på emosjonelle belastninger (obs. 557 journalister og 94 redaktører)

Har du i forbindelse med sjikane, trakassering eller trusler:	Journalist prosent <i>ja</i>	Redaktør prosent <i>ja</i>
følt deg deprimert	23	25
følt deg utslitt	36	33
hatt angstsymptomer	15	10
fått telefonskrekk	12	8
preget av sterk skyld- eller skamfølelse	10	6
tydd til rusmidler?	5	2
Blitt sykemeldt?	5	3

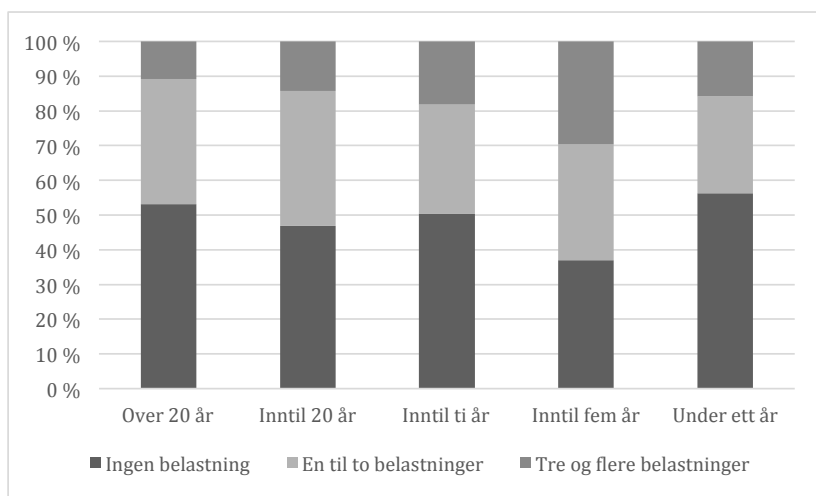
9

Alternativene har vi addert til en summativ skår. Halvparten av journalistene har ikke svart bekreftende på noen av de emosjonelle belastningene, mens 34 prosent har rapportert om en til to emosjonelle belastninger. 15 prosent har svart bekreftende på tre eller flere belastningsmål. Journalistenes og redaktørenes reaksjon på hets, sjikane, trusler og vold er liknende, og det er ingen signifikante forskjeller mellom journalistene og redaktørene på omfang av rapporterte belastninger.

I neste analyse går vi dypere ned i hva som kjennetegner de som opplever emosjonelle belastninger på grunn av hets eller trusler i jobben. Vi har benyttet en multinomisk logistisk regresjonsanalyse som skiller mellom ingen belast-

ninger, en til to belastninger og mer enn to belastningsmål. Det er kontrollert for kjønn og ansiennitet. Vi har også kontrollert for kjennetegn ved hetsen som varighet, hvilke kanaler den kommuniseres gjennom og om den er seksualisert, da det kan være forskjell på hvorvidt generell og seksualisert sjikane og hets oppleves som belastende.

Resultatene av analysen viser at det ikke er forskjeller mellom mannlige og kvinnelige journalister når det gjelder hvor emosjonelt belastende de finner hetsen, men kvinnelige redaktører rapporterer at de har mer emosjonelle belastninger sammenlignet med menn i samme posisjon. Journalister med kort redaksjonell ansiennitet (over ett år, men under fem) har høyere sannsynlighet for å ha emosjonelle belastninger som følge av hets, enn journalister med mer erfaring. Resultatet er presentert i figur 1.

Figur 1: Prosentandel journalister med ingen, inntil to og minst tre emosjonelle belastninger etter redaksjonell ansiennitet (obs. 614).

Forskjellene som observeres etter redaksjonell ansiennitet, hvor journalister med ett til fem års ansiennitet har høyere sannsynlighet for å rapportere emosjonelle belastninger, kan henge sammen med at man er mer utsatt og sårbar tidligere i karrieren, eller at det er en generasjonsforskjell vi her ser antydninger til. I det første tilfellet kan vi anta at det skjer en seleksjon, slik at journalister

som opplever emosjonelle belastninger som følge av jobben slutter i yrket eller går over i andre jobber hvor eksponeringen er lavere. Den andre forklaringen kan innebære at den eldre generasjonen journalister har opplevd å jobbe i bransjen mens den ennå var svært mannsdominert, der det var en dyd å "tåle det", og slik kan ha en høyere terskel for å rapportere belastninger. I intervjuer med erfarne kvinnelige journalister kommer det frem hvordan denne arbeidskulturen gjorde det vanskelig å dele erfaringer med andre. En journalist forteller at truslene om voldtekt ble hennes private problem, da sjefen ga klar beskjed om at hun uansett ikke kunne gjøre noe med det. "Da ble jeg nok så satt ut. Det tok veldig lang tid før jeg nevnte for noen andre at jeg fikk sånn type sjikane, for det var jo blitt mitt private problem, egentlig."

At journalister og redaktører med kort redaksjonell ansiennitet rapporterer om flere emosjonelle belastninger sammenlignet med de mer erfarne kollegaene kan også ha sammenheng med det Lundgren m.fl. kaller voldens normaliseringsprosess, der de som opplever trusler og vold lever i en "prosess" der grenser forflyttes og der voldshandlingene suksessivt får en ny betydning" (2001:15). Det er sannsynlig at den yngre generasjonen journalister ikke har samme forhold til at en slik belastning følger med jobben.

Det er mer sannsynlig at emosjonelle belastninger oppstår dersom hetsen og truslene blir overlevert ansikt til ansikt eller via telefon eller internett, sammenliknet med e-post og i brev form. Dette funnet gjelder både journalister og redaktører. Vi har også undersøkt om hendelser og hetsens form, jamfør tabell 5, har betydning for hvor belastende den oppleves. Isolert sett er alle hendelser relatert til økt emosjonell belastning, med unntak av å bli oppsøkt i redaksjonen. Fordi det er overlapp mellom hvilke henvendelser journalistene har rapportert, har vi gjort analyse med gjensidig kontroll for de rapporterte hendelsene. Vi finner gjennomgående at det å få kommentarer på kropp, henvendelser som først er hyggelige for så å bli ubehagelige, samt henvendelser som latterliggjør og bagatelliserer bidrar til økt emosjonell belastning. Det samme gjør det å føle seg kneblet. Sammenhengene består etter kontroll for ansiennitet og kjønn.

Konsekvenser for journalistisk praksis

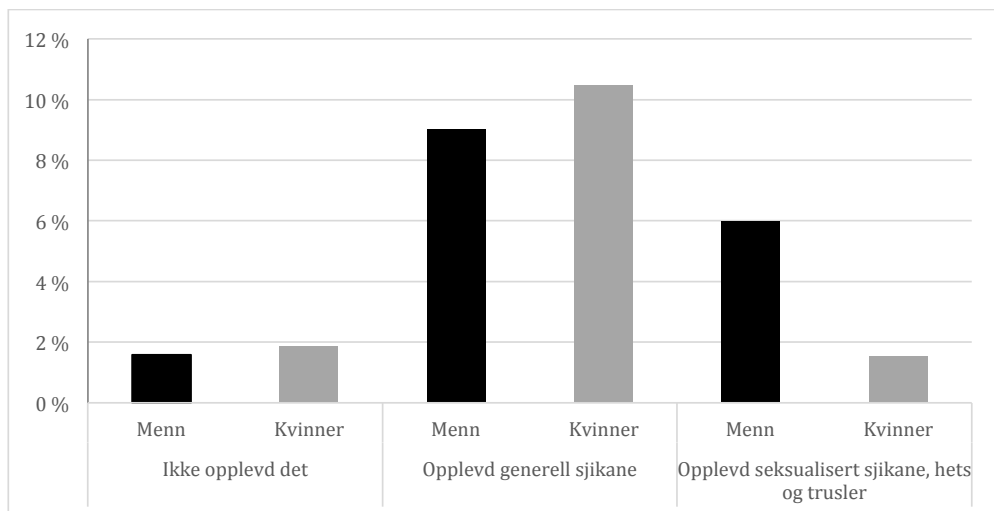
Det er sterke ideologiske føringer på hva man skal tåle i ulike profesjoner."Man skal tåle mye, men det er viktig å ta til motmæle – på en skikkelig måte",

skriver en journalist i det åpne feltet i spørreundersøkelsen. Når går det fra å være en emosjonell belastning (som noen mener man må tåle) til å bli det vi kaller en ytringsskade, altså at man modererer seg som følge av denne belastningen? I den siste analysen har vi undersøkt hvilke konsekvenser opplevelsen av generell og seksualisert hets, sjikane og trusler har hatt for den journalistiske praksisen. Spørsmålet er stilt til samtlige journalister og redaktører i utvalget og er formulert: "Vil du si at sjikane, trakassering eller trusler har påvirket din journalistiske utøvelse på noen måte?". Her har vi ikke begrenset til de som har opplevd hets, med utgangspunkt i en antakelse om at man kan bli påvirket av at andre får trusler eller ha en forventning om at det kan skje i framtiden. I denne analysen har vi sett på alternativet "Jeg har dempet eller vinklet om saker", der det er mulighet for å svare "ja" eller "nei". Vi har benyttet logistisk regresjonsanalyse for å undersøke sammenhengene.

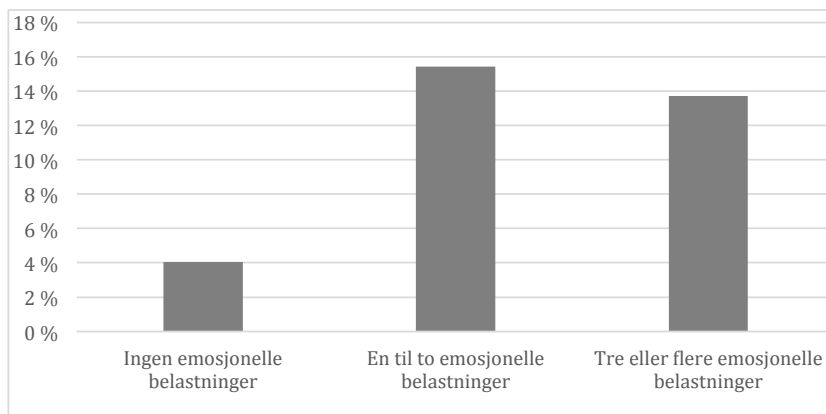
Det er ni prosent av journalistene som svarer at de har dempet eller vinklet om saker. Blant de som ikke har opplevd verken seksualisert sjikane eller generell sjikane de siste fem årene er det kun 2 prosent som svarer bekreftende på spørsmålet, mot 13 og fem prosent blant de som har opplevd henholdsvis generalisert og seksualisert sjikane. Det er ingen signifikante kjønnsforskjeller mellom journalistene hva gjelder respons på generell sjikane, men det er en signifikant kjønnsforskjell i reaksjon på seksualisert sjikane. Kvinner endrer i mindre grad enn menn journalistisk praksis som følge av seksualisert sjikane. Vi finner at menn som har opplevd seksualisert sjikane modererer seg og kjønnsforskjellen består etter kontroll for ansiennitet, alder, ansettelsesstatus, grad av rapporterte emosjonelle belastninger, ledelsens håndtering og om personen har anmeldt sjikane eller trusler. Resultatene av analysen er presentert i figur 2. I utregningen av sannsynlighet er alle kontrollvariablene satt til null.

Mens det å ha opplevd generell sjikane eller trusler gjør det mer sannsynlig å ha vinklet om saker til hyppigere det har skjedd, er det ikke slik for seksualisert sjikane og trusler. De mannlige journalistene som har opplevd seksualisert sjikane eller trusler en til to ganger har signifikant høyere sannsynlighet for å vinkle om eller dempe seg, sammenlignet med de som aldri har opplevd det. En tilsvarende sammenheng finner vi ikke for kvinner.

Å oppgi at man har emosjonelle belastninger øker sannsynligheten for å vinkle om, men effekten er sterkest blant de som rapporterer om en til to belastninger. Sannsynlighetene er presentert i figur 3. Fordi emosjonelle belastninger er rapportert av journalister som oppgir å ha opplevd hets, sjikane eller trusler er analysen begrenset til dette delutvalget. Å oppleve hets øker sann-

Figur 2: Prosentandel journalister som har dempet eller vinklet om saker etter kjønn og type hets/sjikane/trussel eller vold. (obs. 987)

Figur 3: Prosentandel journalister som har dempet eller vinklet om saker fordelt etter antall emosjonelle belastninger (obs 596).

synligheten for å vinkle om saker, men sannsynligheten er betydelig høyere dersom journalisten har opplevd emosjonelle belastninger som følge av å bli hetset eller truet.

Det er ingen sammenheng mellom sannsynlighet for å vinkle om eller dempe saker og medium/temaområde som journalistene jobber med, og ei heller hvilke sakstyper (innvandring, politiske konflikter, feminisme etc.) de skriver om. Det kan både skyldes at journalister jobber på mange ulike plattformer og at det derfor ikke er noe tydelig mønster her. Ett unntak er at radiojournalister svarer sjeldnere at de vinkler om eller demper saker. Det kan også være slik at hets kommer i forbindelse med forskjellige sakstyper, slik at sakstype ikke har sammenheng med sannsynlighet for å dempe eller vinkle om saker. Vi finner at hets som leveres over internett, dvs. kommentarfelt og nettsider, øker sannsynligheten for å dempe saker eller vinkle om, relativt til det som kommer via brev form og e-post på jobb eller privat.

For øvrig finner vi at å anmelde sjikane eller trusler reduserer sannsynligheten for å oppgi at den journalistiske praksisen er blitt endret, dvs. at man demper eller vinkler om saker. Dette kan for mange være en form for handlingsorientert motstrategi, som i likhet med å være åpen om hetsen eller truslene kan bøte på eventuelle ytringsskader. Imidlertid er det kun en av ti journalister som oppgir at de har gått til anmeldelse.

Våre analyser viser altså at det er en sammenheng mellom opplevd hets, emosjonell belastning og hvorvidt journalisten vinkler om saker eller demper seg. Vi mener å kunne hevde at de da har blitt utsatt for det Butler (1997) kaller ytringsskader. Til slutt vil vi se på hvorfor dette er spesielt virksomt blant menn som mottar seksualisert sjikane eller trusler.

Ytringsskader, sårbarhet og skam

Analysen vår viser at opplevelsen av skyld- eller skamfølelse, som er ett av de emosjonelle belastningsmålene (jf. tabell 6), er mer utbredt blant journalister som har opplevd seksualisert sjikane eller trusler sammenlignet med de som har opplevd henvendelser av mer generell art (18 prosent mot 12 prosent). Når det gjelder den seksualiserte sjikanen er det igjen markerte kjønnsforskjeller mellom journalistene i hvordan de reagerer, da 31 prosent av de mannlige journalistene utsatt for seksualisert sjikane eller trusler svarer bekreftende på at de har opplevd å bli preget av skyld- eller skamfølelse, mot 15 prosent

av kvinnene med tilsvarende opplevelser. Til tross for at det er en langt mindre andel mannlige journalister som er utsatt for seksualisert sjikane, hets eller trusler sammenlignet med kvinner, er det med grunnlag i analysene belegg for å si at mennene opplever å være mer sårbare som en konsekvens av denne type oppmerksomhet enn kvinnene.

En respondent skriver i det åpne feltet i surveyen at hun eller han "tror det er mye mørketall, spesielt blant menn, i og med at vi lever i en kultur der det er tilknyttet skam/mindre æresfølelse å vise svakhet, både i nære og større relasjoner". Det kan virke som at menn opplever det som en større emosjonell belastning dersom de gjennom hets blir tvunget til å se på seg selv som nettopp kjønn, altså at de blir objektivisert i Nussbaums forstand. En mannlig journalist sier i et dybdeintervju at "i min forestillingsverden ... jeg kan ikke forestille meg hva det skulle vært om det [netthets] ble koblet til meg som mann. Det er utenkelig." Objektivisering er ofte rettet mot makten, ifølge Nussbaum (2010), men lykkes bare dersom den mektige er sårbar. Våre analyser viser at nettopp seksualisert hets er en spesielt effektiv kneblingsstrategi mot menn ved at det, som Butler (1997) skriver, fanger personen i et øyeblikk av ydmykelse og slik overfører volden i hatytringen til mottageren. Sjokket som etterfølger hatytringer fører til at mottager mister fotfestet, skriver Butler (1997). Hetsen eller truslene gjør at man mister grep om situasjonen. Slik er det nettopp det uventede med responsen som gjør utslaget.

At det er utenkelig for de fleste mannlige journalister å koble truslene og hetsen de mottar til sitt eget kjønn, samsvarer med Simone de Beauvoirs (1949/1997) teorier om "det annet kjønn" der hun argumenterer for hvordan kvinner i de fleste sammenhenger blir tolket inn i en kjønnnet ramme, mens menn blir oppfattet og oppfatter seg selv som nøytrale. Kvinners tidligere erfaringer med seksualisert trakassering på andre arenaer i livet (på jobben, i utelivet, på gata etc.) kan paradoksalt nok skape forventninger om at dette kan skje igjen, noe som kan dempe sjokket, styrke bevisstheten rundt konsekvensene av sårbarhet og skam – og i siste instans føre til at hatytrereens kneblingsstrategi mislykkes.

Vi vet fra undersøkelser rundt vold og kjønn at det er mindre vanlig at menn forteller om og søker hjelp for opplevd vold enn det er for kvinner (Sogn og Hjemdal 2009). Erfart sårbarhet er heller ikke det samme som erkjent sårbarhet. Erkjent sårbarhet kan være vanskelig å fange og man mister ofte maskuline reaksjonsmønstre ved å spørre etter angst og depresjon i stedet for aggresjon, alkohol etc. I vår undersøkelse var det mange som la til i det åpne feltet at deres reaksjon på hets og trusler først og fremst var sinne.

Konklusjon

I motsetning til tidligere studier har vi også sett på menn som mottagere av hets og på deres oppgitte ytringsskader etter å ha blitt utsatt for seksualisert eller kjønnnet sjikane. Dermed har vi funnet at den rådende oppfatningen om at dette først og fremst er noe kvinner utsettes for og tar skade av, må nyanseres. At flere menn sier de vinkler om eller demper saker er et signal om at forskningen rundt hatytringer bør fokusere på mer enn det vi tradisjonelt ser på som sårbare grupper. Samtidig kan man se på journalister som en ny "sårbar" gruppe i et samfunn der digitaliseringen har demokratisert ytringsrommet og slik senket terskelen for kritikk av deres etablerte praksiser.

Det er et mindretall som oppgir at de demper seg eller vinkler om saker. Det er like fullt alvorlig at den yrkesgruppen som skal sikre befolkningens informasjonsfrihet og ytringsfrihet utsettes for ytringsskader. Ytringsfriheten i et land er aldri større enn den enkeltes opplevelse av å stå fritt til å si sin mening eller publisere av eget ønske. I autoritære regimer kan sanksjonene som rammer dem som ytrer seg være alt fra hets, stenging av publikasjoner til fengsel, tortur og drap. Journalister i Iran sier ifølge FNs spesialutsending at landet "har ytringsfrihet, men ikke frihet *etter* en ytring" (Hagen 2005). Dersom norske journalister som en konsekvens av hets og trusler vinkler om saker eller demper sine meninger i det offentlige rom, er dette et angrep på ytringsfriheten. Samtidig vil journalisters ytringsskader måtte veies opp mot den utvidelse av ytringsrommet som digitale og sosiale medier har ført til de siste årene.

Kvinnelige journalister opplever langt oftere å motta seksualisert eller kjønnnet hets og sjikane enn mannlige journalister. Samtidig har de mennene som *har* opplevd seksualisert sjikane, hets eller trusler markant høyere sannsynlighet for å endre sin praksis enn kvinner med slike opplevelser. Det å få kommentarer på kropp, henvendelser som kan karakteriseres som stalking eller som latterliggjør og bagatelliserer en bidrar til økt emosjonell belastning. Det samme gjør det å oppleve seg kneblet. Journalister som oppgir at de er emosjonelt belastet har høyere sannsynlighet for å moderere seg. Det vil si at hets, sjikane og trusler både har en direkte effekt og en indirekte effekt på publiseringsspraksis ved at journalister som opplever det som emosjonelt belastende har ytterligere sannsynlighet for å vinkle om eller dempe saker. Vi har vist at det er en sammenheng mellom omfang av hetsing, emosjonell belastning og ytringsskader og at ytringsrommet til norske journalister og re-

daktører er trangere på grunn av sjikane, hets og trusler. Vi har også funnet at det å anmelde sjikane eller trusler reduserer sannsynligheten for å endre ens journalistiske praksis, og at hets i kommentarfelt og på nettsider øker den emosjonelle belastningen. Dersom redaktører som arbeidsgivere tar ansvar ved å legge til rette for åpenhet rundt emosjonelle belastninger og sårbarhet, og samtidig ansporer til nytenking rundt aktiv moderering av sine digitale publikasjoner, kan dette bøte på eventuelle ytringsskader.

“Jeg frykter at det (netthat) i årene framover vil gå utover det journalistiske arbeidet. Jo flere trusler, jo tøffere blir det å være journalistisk objektiv, kritisk og uavhengig”, skriver en journalist i spørreundersøkelsens åpne felt. Vi etterlyser derfor gode strategier som kan sikre frihet også *etter* at en ytring er framsatt i den norske offentligheten.

Noter

1. I rapporten vises det derimot ikke til prosentandel, slik at det ikke kommer fram hvor stor forskjellen mellom kjønnene er når det gjelder ulike grunnlag for nedlatende eller ubehagelige kommentarer (Staksrud 2014, kap.4).
2. NJs kvinneandel var ved utgangen av 2014 på 44,45 prosent, mens lokallaget i Oslo hadde 3743 medlemmer på samme tidspunkt. https://www.nj.no/no/Om_NJ/Medlemsstatistikk/, sett 1.2.2015.
3. Undersøkelsen til Grimsmo og Heen hadde en svarprosent på 49,6 blant yrkesaktive journalister med medlemskap i Norsk Journalistlag.
4. Grimsmo og Heen (2013) viser at det er fotografer og videojournalister (6 %), samt krimreportere som i størst grad er utsatt for vold (7 %).

Referanser

- Anderson, A.A., Brossard, D, Scheufele, D.A., Xenos, M.A. & Ladwig, P. (2014). The 'Nasty Effect': Online Incivility and Risk Perceptions of Emerging Technologies. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(3), 373-387.
- Barak, A. (2005). Sexual Harassment on the Internet. *Social Science Computer Review*, 23(1), 77-92.
- Butler, J. (1997). *Excitable Speech: A politics of the Performative*. New York: Routledge.
- de Beauvoir, S. ([1949]1997). *The Second Sex*: London: Vintage.

- Enjolras, B., Rasmussen, T. & Steen-Johnsen, K. (red.) (2014). *Status for ytringsfrihet i Norge: Hovedrapport fra prosjektet*. Oslo: Fritt Ord, ISF, FAFO, UiO, TNS.
- Fangen, K. (2004). *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ford, D.P. (2013). Virtual harassment: media characteristics' role in psychological health. *Journal of Managerial Psychology*, 2(4), 408-428.
- Grimsmo, A. & Heen, H. (2013). *Journalistundersøkelsen 2012*. Oslo: AFI.
- Hagen A.L. (2005). *Den røde linje. Iranske elitefeminister og ytringsfrihet*. Masteroppgave ved institutt for sosialantropologi, Universitetet i Oslo.
- Hagen, A.L. (2015). *Meningers mot. Netthat og ytringsfrihet i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.
- Hardaker, C. (2010). Trolling in asynchronous computer-mediated communication: From user discussions to academic definitions. *Journal of Politeness Research*, 6, 215-242.
- Hellevik, P.M. & Øverlien, S.C. (2013). *Digital mobbing blant barn og ungdom i Norge – En kunnskapsoversikt 2013*. Oslo: NKVTS.
- Herring, S.C. (1994). *Gender differences in computer-mediated communication: Bringing familiar baggage to the new frontier*. Retrieved 11/11/01 <http://www.cpsr.org/cpsr/gender/herring.txt>
- Herring, S.C. (1999). The rhetorical dynamics of gender harassment on-line. *The Information Society*, 15, 151-167.
- Herring, S., Job-Sluder, K., Scheckler, R. & Barab, S. (2002). Searching for Safety Online: Managing "Trolling" in a Feminist Forum. *The Information Society*, 18, 371-384.
- Hinduja, S. & J.W. Patchin (2006). *Bullying beyond the schoolyard*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Joinson, A.M. (1998). Causes and implications of disinhibited behavior on the Internet. I: J. Gackenbach (red.), *Psychology and the Internet: Interpersonal and transpersonal implications*. New York: Academic Press.
- Lapidot-Lefler, N. & Barak, A. (2011). Effects of anonymity, invisibility, and lack of eye-contact on toxic online disinhibition. *Computers in Human Behaviour*, 28(2), 434-443.
- Larsen, A. G. & Ihlebæk, K.A. (2014). Journalistikk i en digital tidsalder. I: B. Enjolras, T. Rasmussen & K. Steen-Johnsen (red.), *Status for ytringsfrihet i Norge: Hovedrapport fra prosjektet*. Oslo: Fritt Ord, ISF, FAFO, UiO, TNS.
- Ludvigsen, J. (2014). *Om ungdoms forhold til sosiale og redigerte medier*. Oslo:

- TNS Gallup, Fritt Ord.
- Lundgren, E., Heimer, G., Kalliokoski & A., Westerstrand, J. (2001). *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige. En omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten, Uppsala Universitet.
- Nussbaum, M. (2010). Objectification and Internet Misogony. I: S. Levmore & M. Nussbaum (red.), *The Offensive Internet: Speech, Privacy, and reputation*. Cambridge: Harvard University Press.
- Slaatta, T. (2014). Når kunstnere vurderer ytringsfrihet i Norge, anno 2014. I: B. Enjolras, T. Rasmussen & K. Steen-Johnsen (red.), *Status for ytringsfrihet i Norge: Hovedrapport fra prosjektet*. Oslo: Fritt Ord, ISF, FAFO, UiO, TNS.
- Sogn, H. & Hjemdal, O. K. (2009). *Vold mot menn i nære relasjoner*. Oslo: NKVTS.
- Staksrud, E., Steen-Johnsen, K., Bernard, E., Gustafsson, M.H., Ihlebæk, K.A., Midtbøen, A. Sætrang, S., Trygstad, S. & Utheim, M. (2014). *Status for ytringsfriheten i Norge. Resultater fra befolkningsundersøkelsen 2014*. Oslo: Fritt Ord, ISF, IMK, FAFO.
- Suseg, H., Skevik Grødem, A., Valset, K. & Mossige, S. (2008). *Seksuelle krenkelser via nettet – hvor stort er problemet?* Oslo: Nova.
- Waldron, J. (2012). *The Harm in Hate Speech*. Cambridge: Harvard University Press.

Abstract

Butler's (1997) notion of "speech injuries" and Nussbaum's (2010) discussion on "shaming" outlines the theme of this article: the connections between hate speech and vulnerability. What is the degree of harassment and threats aimed at Norwegian journalists and editors and how does these responses affect their future opinions and journalistic production? The article is based on a survey posted to all organized journalists and editors in Norway and in depth interviews with actors within the same professional group. The findings indicate that sexualised harassment and threats increases the emotional strain, but that it is particularly men with this experience that moderate their journalism. The results show that even though men and women receive the same amount of harassment, there is a qualitative gendered difference in relation to handling hate speech. The article aims to show the extent of this qualitative difference

and discuss how this is related to the larger debate on freedom of expression.

Keywords: Freedom of expression, online harassment, democracy, journalism, gender

—

Takk til kollegaer ved Arbeidsforskningsinstituttet for støtte underveis i prosjektet, til Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening for godt samarbeid og til våre anonyme konsulenter.

Finansieringskilder: Fritt Ord, Rådet for anvendt medieforskning.